

М. Д. Захарійчук

**Книжка для вчителя.
Методика роботи за підручником
«Українська мова. Буквар»**

Київ
«Грамота»
2018

УДК

Захарійчук М. Д.

Книжка для вчителя: Методика роботи за підручником
«Українська мова. Буквар» (методичний посібник). — К. : Грамота,
2018. — с.

ISBN

УДК

ISBN

© Захарійчук М. Д., 2018
© Видавництво «Грамота», 2018

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

(7 год на тиждень)

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
Добукварний період (12 год)				
1-Ч	День знань. Знайомство зі школою, учительською, однокласниками. Перша книжка – «Буквар». Розгляд обкладинки «Букваря»; «Осінні свята України». Читання віршів на с. 3.			
2-П	Ознайомлення з письмовим приладдям, правилами сидіння за партою. Малювання на тему «Мій перший шкільний дзвінок».			
3-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Знайомимось: я і моя родина». Формування аудіативних умінь за змістом тексту В. Гринько. Практичне ознайомлення зі словом, реченням. Умовне позначення слова. (с. 4–5)			
4-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Знайомимось: я і моя родина». Малюнок родини. Правила користування письмовим приладдям. Ознайомлення із сіткою зошита з друкованою основою. Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмалювання. Письмо коротких і довгих прямих із переходом через нижню рядкову.			
5-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Я допомагаю своїй родині». Формування 1аудіативних умінь за змістом тексту Я. Гояна. (с. 6–7). Практичне ознайомлення зі складом. Умовне позначення складу.			
6-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Я допомагаю своїй родині». Правила користування письмовим приладдям. Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмалювання. Письмо короткої із заокругленням унизу вправо, угорі вліво.			
7	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Ознайомлення з книжкою. Книжки бувають різні. Ознайомитися з читацькими інтересами першокласників; формувати в учнів уявлення про різноманітність книжок; викликати інтерес до читання книжки.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
8-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «У гості до бабусі й дідуся». Формування аудіативних умінь на основі змісту світлин. Немовні звуки, звуки мовлення, мова жестів. Голосні та приголосні. Умовне позначення звуків (с. 8–9).			
9-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «У гості до бабусі й дідуся». Закріплення поняття немовні звуки, звуки мовлення, мова жестів. Голосні та приголосні. Умовне позначення звуків. Моделювання слів. Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмалювання. Письмо петлі з переходом через нижню рядкову.			
10-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Ми — школярі». Формування аудіативних умінь за змістом тексту вірша О.Овчар. Практичне ознайомлення з поняттями «наголос», «наголошені», «ненаголошені звуки», «склади» (с. 10–11).			
11-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Ми — школярі». Правила під час письма. Закріплення понять «звуки», «голосні», «приголосні», «приголосні м'які», «склад», «слово». Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмалювання. Письмо петлі з переходом через верхню рядкову.			
12-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Моя школа». Формування аудіативних умінь за змістом тексту оповідання Л. Камінського. Практичне ознайомлення зі словами–назвами неживих предметів (<i>що?</i>). Моделювання слів (с. 12–13).			
13-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Моя школа». Створення малюнка на відповідну тему. Письмо поєднаних елементів. Закріплення поняття «склад», «слово», «наголос». Відповідність звукової схеми словам–назвам намальованих предметів.			
14	Урок розвитку зв'язного мовлення «Осінь золота, осінь багата». Осінь у віршах і загадках. Спостереження за змінами в природі. Дари осені.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
15-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Дорога до школи». Практичне ознайомлення із словами-назвами живих предметів (<i>хто?</i>). Моделювання слів із м'якими приголосними звуками (с. 14–15).			
16-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Дорога до школи». Створення малюнка дороги до школи. Закріплення понять «склад», «слово», «наголос». Відповідність звукової схеми слів–назвам намальованих предметів. Практичне ознайомлення зі словами-назвами живих предметів (<i>хто?</i>). Письмо півовалів, коротких прямих, великої петлі з нижнім заокругленням.			
17-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Мій день». Формування аудіативних умінь за текстом А. Лобела. Практичне ознайомлення зі словами-назвами дій. Моделювання слів, речень (с. 16–17).			
18-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Мій день». Закріплення понять «склад», «слово», «наголос». практичне ознайомлення зі словами-назвами дій. Письмо півовалів, довгої прямої, петлі з переходом через нижню рядкову.			
19-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Моє дозвілля» Формування аудіативних умінь за текстом З. Мензатюк. Слова–назви ознак предметів. (с. 18–19).			
20-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Моє дозвілля». Слова–назви ознак предметів, які відповідають на питання (<i>який?</i>), (<i>яка?</i>), (<i>яке?</i>), (<i>які?</i>) Письмо овалів, прямої з нижньою петлею.			
21	Робота з дитячою книжкою. Як визначити, про що розповідається в книжці. Формувати в першокласників уміння передбачати за орієнтирами книжки, про що в ній розповідається; навчати учнів слухати казку, відтворювати її зміст за запитаннями, називати персонажів твору, визначати, хто подобається, не подобається, розігрувати епізоди (казка на вибір учителя).			
22-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Вихідні з батьками та друзями». Формування аудіативних умінь за текстом М. Братко.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	Практичне ознайомлення з реченням. Закріплення слів-назв предметів, ознак, дій. Моделювання слів, речень (с. 20–21).			
23-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Вихідні з батьками та друзями». Практичне ознайомлення з реченням. Закріплення понять «склад», «слово», «речення», «наголос». Письмо овалу, довгої прямої з нижньою петлею.			
24-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Сонячна країна — моя Україна». Формування аудіативних умінь за світлинами та за текстом Н. Зарічної. Поняття «текст» (с. 22–23).			
25-П	Розвиток зв'язного мовлення на тему « Сонячна країна — моя Україна ». Поняття «текст» Закріплення понять «склад», «слово», «речення», «наголос». Письмо півовалу, довгої прямої з нижньою та верхньою петлею.			
26-Ч	Розвиток зв'язного мовлення на тему «Мої права та обов'язки» Формування аудіативних умінь за змістом малюнків та світлин. Поняття «речення», «текст» (с. 24).			
27-П	Розвиток зв'язного на тему «Мої права та обов'язки». Поняття «речення», «текст», «склад», «слово», «наголос». Письмо вивчених елементів.			
28	Урок розвитку зв'язного мовлення на тему «Осінь надворі. Осінь у віршах». Розігрування діалогу за змістом вірша. Навчати учнів будувати речення за вибраними з прочитаних віршів висловами про осінь, будувати коротке зв'язне висловлювання на основі прочитаного й побаченого; розігрувати діалог за змістом вірша, запам'ятавши репліки зі слів вчителя; вивчити напам'ять вірш, читати його з різною силою голосу (тихо, голосно).			
29-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [a] , вивчення букви a . Звуко-буквені зіставлення. Зіставлення звукових схем зі словами–назвами намальованих предметів. Формування аудіативних умінь за змістом тексту М. Хоросницької (с. 27). Диференційований підхід у формуванні умінь читати (с. 28)			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
Букварний період				
30-П	Письмо елементів букви а під лічбу. Письмо рядкової букви а . Зіставлення звукових схем із словами-назвами намальованих предметів.			
31-Ч	Закріплення вивчених букв А, а . Формування аудіативних умінь за змістом малюнків до казки «Ріпка». Звуко-буквені зіставлення. Закріплення слів-назв предметів, ознак, дій. Диференційований підхід у формуванні умінь читання тексту за Дз. Матіяш (с. 29).			
32-П	Письмо елементів великої букви А . Письмо великої букви А . Формування аудіативних умінь за змістом казки «Ріпка». Мовна гра «Відшукай букву», закріплення великої букви а . (с. 28).			
33-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [о] , вивчення букв О, о . Формування аудіативних умінь за текстом Ю. Старостенком (с. 31). Звуко-буквені зіставлення. Диференційований підхід у формуванні вміння читання (с. 32).			
34-П	Розмальовування друкованої букви О . Письмо елементів рядкової букви о . Письмо рядкової о . Зіставлення звукових і складових схем із словами–назвами намальованих предметів.			
35	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Про що пишуть дитячі книжки? Ознайомлення з дитячою літературою: книжки, журнали, енциклопедії, енциклопедії про звірів, комах, птахів...			
36-Ч	Закріплення вивченої букви О . Звуко-буквені зіставлення. Закріплення слів-назв предметів, ознак, дій. Зіставлення звукових схем зі словами–назвами намальованих предметів. Диференційований підхід у формуванні умінь читання за змістом казки С. Дерманського (с. 33).			
37-П	Письмо великої букви О . Формування аудіативних умінь за змістом казки С. Дерманського. Зіставлення звукових схем зі словами–назвами намальованих предметів.			
38-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [у] , вивчення букви у . Формування аудіативних умінь за змістом вірша І. Сокульського (с. 36–37).			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	Звуко-буквені зіставлення. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання. Мовні ігри: «лабіринт» (с. 37).			
39-П	Розмальовування друкованої букви У . Письмо рядкової букви у . Звуко-складовий аналіз слів. Гра «Лабіринт».			
40-Ч	Закріплення вивченої букви У . Розвиток мовлення за малюнками, світлинами, текстом А. Григорука. (с. 37). Зіставлення звукових схем із словами-назвами намальованих предметів Розвиток мовлення з використанням світлин і малюнків про Україну. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 37).			
41-П	Письмо великої букви У . Розвиток мовлення за змістом малюнків до тексту А. Григорука. Зіставлення звукових схем зі словами-назвами намальованих предметів. Гра «Відшукай букву».			
42	Розвиток зв'язного мовлення. Театралізація казки «Ріпка»			
43-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [и] , вивчення букв И, и . Звуко-буквені зіставлення, закріплення понять «що це?», «який?». Формування аудіативних умінь за змістом вірша Д. Мегелика. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 39).			
44-П	Розмальовування друкованої букви И . Письмо рядкової букви и . Закріплення понять «що?», «який?». Звуко-складовий аналіз слів. Гра «Відшукай вивчені букви».			
45-Ч	Закріплення вивченої букви И . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Котик і півник», віршем Л. Вознюк. Мовні ігри «лабіринт», «доповнення речень». Питання що робити? Диференційований підхід у формуванні умінь читати (с. 40–41).			
46-П	Письмо великої букви И . Розвиток мовлення за змістом малюнків до казки «Котик і півник» Зіставлення звукових схем зі словами-назвами намальованих предметів.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
47-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [м] , вивчення букв М, м . Формування аудіативних умінь за віршем Ю. Ференцева (с. 44). Звуко-буквені зіставлення. Диференційований підхід у формуванні вмінь читати (с. 44). Мовні ігри.			
48-П	Розмальовування друкованої букви М . Читання буквосполучень на листочках. Закріплення вивченої букви и . Письмо елементів рядкової букви м . Письмо рядкової букви м .			
49	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Казка «Котик і півник».			
50-Ч	Закріплення вивченої букви М, м . Розвиток мовлення за текстом О. Думанської. Читання комбінованого тексту (с. 45). Добір імен дітей. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 45).			
51-П	Письмо елементів великої букви М . Письмо великої букви М . Розвиток мовлення за змістом тексту за О. Думанської. Зіставлення звукових схем зі словами–назвами намальованих предметів. Гра «Відшукай букву».			
52-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [і] , вивчення букв І, і . Формування аудіативних умінь за змістом тексту Г. Чубач. Звуко-буквені зіставлення. Диференційований підхід у формуванні вмінь читати (с. 47). Спостереження за інтонацією розповідних та окличних речень.			
53-П	Розмальовування друкованої букви І . Письмо рядкової букви і . Формування аудіативних умінь за змістом тексту Г. Чубач. Гра «Збери слово». Списування з друкованого тексту.			
54-Ч	Закріплення вивчених букв І, і . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Вовк і семеро козенят». Підпис сюжетних малюнків. Складання речень із заміною малюнків словами. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання за текстом А. Мілна (с. 49). Визначення до слів питання <i>хто? що? який? що робить?</i>			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
55-П	Письмо великої букви І . Розвиток мовлення за змістом малюнків до казки «Вовк і семеро козенят». Закріплення рядкової букви і . Гра «Утвори слово».			
56	Урок розвитку зв'язного мовлення. Театралізація казки «Вовк і семеро козенят».			
57-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [н], [н'], вивчення букв Н, н . Формування аудіативних умінь за текстом Г. Шевчук. Звуко-буквені зіставлення. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання. Складання речень за схемами й малюнками (с. 51).			
58-П	Розмальовування друкованої букви Н . Закріплення букви І . Письмо елементів рядкової букви н . Письмо рядкової букви н . Списування з друкованого тексту.			
59-Ч	Закріплення вивченої букви н . Розвиток мовлення за текстом С. Рудікової, за світлинами та реченнями. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 53). Велика буква в іменах людей.			
60-П	Письмо елементів великої букви під лічбу. Письмо великої букви н . Розвиток мовлення за текстом С. Рудікової. Зіставлення звукових схем зі словами–назвами намальованих предметів. Списування з друкованого тексту.			
61-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [в], [в'], вивчення букв В, в . Формування аудіативних умінь за віршем З. Мензатюк. Звуко-буквені зіставлення. Мовна та розвивальна гра, робота з мирилкою. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 55).			
62-П	Розмальовування друкованої букви В . Письмо елементів рядкової букви в під лічбу. Письмо рядкової букви в . Звуко-складовий аналіз слів. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
63	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Ознайомлення з «Книгою про все...».			
64-Ч	Закріплення вивченої букви В . Розвиток мовлення за змістом ілюстрацій до казки «Ли-			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	сичка-Сестричка і Вовк-Панібрат». Мовні та мовленнєві ігри: «Лабіринт», «Де чії друзі» (с. 56). Диференційований підхід у формуванні умінь читання за змістом тексту М. Пономаренко (с. 57).			
65-П	Письмо елементів великої букви В під лічбу. Письмо великої букви В . Розвиток мовлення за ілюстрацією до казки «Лисичка-Сестричка і Вовк-Панібрат». Закріплення букви в . Списування з друкованого тексту.			
66-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [л], [л'], вивчення букв Л, л . Звуко-буквені зіставлення. Мовні ігри «Хто де живе?», «Види транспорту». Формування аудіативних умінь за віршем Л. Повх. Диференційований підхід у формуванні умінь читання (с. 59).			
67-П	Розмальовування друкованої букви Л . Письмо елементів рядкової букви л . Письмо рядкової букви л . Звуко-складовий аналіз слів. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
68-Ч	Закріплення вивченої букви Л . Мовні ігри «Криптограма», «Збери слово», «Знайди загублений склад». Читання тексту з малюнками, рукописного тексту (с. 60). Розвиток мовлення з використанням тексту В. Сенцовського. Диференційований підхід у формуванні умінь читання (с. 62).			
69-П	Письмо елементів великої букви Л під лічбу. Письмо великої букви Л . Розвиток мовлення з використанням тексту В. Сенцовського. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
70	Розвиток звязного мовлення. Театралізація казки «Вовк і семеро козенят».			
71-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [с], [с'], вивчення букви С, с . Звуко-буквені зіставлення. Формування аудіативних умінь за віршем Г. Чубач, малюнками. Мовленнєва гра «Хто, де живе?». Диференційований підхід у формуванні умінь читати (с. 64).			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
72-П	Розмальовування друкованої букви С . Письмо рядкової букви с . Звуко-складовий аналіз слів. Мовна гра «„Збери“ слово». Списування з друкованого тексту.			
73-Ч	Закріплення вивчення букви с . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Колосок», за текстом М. Герасименка. Мовна гра «Криптограма». Читання тексту з малюнками. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 64–65).			
74-П	Письмо великої букви С . Розвиток мовлення за змістом малюнків до казки «Колосок». Звуко-складовий аналіз слів. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
75-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [к] , вивчення букв К, к . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, намальованих у «віночку». Читання тексту з малюнками. Робота з анаграмою, скоромовкою. Формування аудіативних умінь за віршем В. Ладичця. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 67–68).			
76-П	Розмальовування друкованої букви К . Письмо елементів рядкової букви к під лічбу. Письмо рядкової букви к . Формування аудіативних умінь за віршем В. Ладичця. Мовна гра «Збери слово». Списування з друкованого тексту.			
77	Робота з дитячою книжкою. Казка «Колосок»			
78-Ч	Закріплення вивченої букви к . Читання тексту з малюнками. Мовні ігри «Криптограма», «утворення нових слів», «Пошукова таблиця слів» (с. 70). Розвиток мовлення за текстом Л. Гузеєвої. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 70).			
79-П	Письмо елементів великої букви К під лічбу. Письмо великої букви К . Мовна гра «Кросворд». Зіставлення складу зі словами, у яких він є. Списування з друкованого тексту.			
80-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [п] , вивчення букв П, п . Звуко-буквені зіставлення.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, намальованих у «віночку». Формування аудіативних умінь за віршем В. Гринько. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 71 –72).			
83-П	Розмальовування друкованої букви П . Письмо елементів рядкової букви п під лічбу. Письмо рядкової букви п . Мовна гра «Збери слово». Списування з друкованого тексту.			
84	Урок розвитку зв'язного мовлення. Театралізація казки «Колосок».			
85-Ч	Закріплення вивченої букви п . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Попелюшка», Мовні ігри «Утвори нові слова», «Зміни слово», читання тексту з малюнками. (с. 72). Диференційований підхід у формуванні вмінь читання на основі тексту про Павлика (с. 72–73).			
86-П	Письмо великої букви П . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Попелюшка». Розмальовування предметів, у назві яких є звук [п']. Списування з друкованого тексту. Мої навчальні досягнення. Я умію, могу			
87-Ч	Зима. Зимові свята України Закріплення вміння вимовляти звуки [р], [р'], вивчення букв Р, р . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами намальованих предметів у «віночку». Формування аудіативних умінь за текстами І. Бевз, Т. Гордієнко, Й. Струцюка, С. Жупанина (с. 77–79). Диференційований підхід у формуванні вмінь читання з використанням вірша М. Возіянова (с. 79–80).			
88-П	Розмальовування друкованої букви Р . Письмо елементів рядкової букви р . Письмо рядкової букви р . Формування аудіативних умінь за змістом віршів про зиму («Буквар»). Звуковий аналіз слів. Мовні ігри «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
89-Ч	Закріплення вивчення букви р . Мовні ігри «Збери слова», «Склади пазли слів». Розвиток мовлення за текстом Н. Дерев'янка. Диференційований підхід у формуванні вмінь читан-			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	ня (с. 81). Закріплення правопису великої букви в іменах людей.			
90-П	Розвиток мовлення за текстом Н. Дерев'янка Письмо елементів великої букви p . Письмо великої букви P . Гра-лабіринт «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
91	<i>Робота з дитячою книжкою</i> . Читаємо книжки, журнали, газети.			
92-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [т] , [т'] , вивчення букв T , t . Формування аудіативних умінь за текстом М. Підгірянки. Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами намальованих предметів у «віночку». Диференційований підхід у формуванні вмін читання (с. 82–83).			
93-П	Розмальовування друкованої букви T . Письмо елементів рядкової букви t . Письмо рядкової букви t . Звуко-складовий аналіз слів. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
94-Ч	Закріплення вивченої букви t . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Кіт у чоботях». Тема «Театр». Диференційований підхід у формуванні вмін читати з використанням тексту Н. Гербош (с. 84–85).			
95-П	Письмо елементів великої букви t . Письмо великої букви T . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Кіт у чоботях». Мовна гра «Збери слово». Списування з друкованого тексту.			
96-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [e] , вивчення букв E , e . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами намальованих предметів у «віночку». Мовні ігри «Впиши «загублений» склад», «Знайди вивчені букви», «Читання тексту з малюнками». Формування аудіативних умінь за текстом Н. Дички. Диференційований підхід у формуванні вмін читання (с. 86–87)			
97-П	Розмальовування друкованої букви E . Письмо елементів рядкової букви e під лічу. Письмо рядкової букви e . Мовні ігри ««Збери» слово», «Заповни таблицю відповідними злиттями». Списування з друкованого тексту.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
98	Урок розвитку зв'язного мовлення. Театралізація казки «Кіт у чоботях».			
99-Ч	Закріплення вивченої букви е . Мовні та мовленнєві ігри «Анаграма», ««Збір» слів у прислів'я», «Аналіз змісту малюнків», «Загадки». Розвиток мовлення за текстом Л. Ра. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 89).			
100-П	Письмо елементів великої букви е під лічбу. Письмо великої букви Е . Розвиток мовлення за текстом Л. Ра. Мовні ігри «Впиши «загублений» склад», «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
101-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [д], [д'] , вивчення букв Д, д . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами—назвами намальованих предметів у «віночку». Формування аудіативних умінь за текстом Б. Бірюкова (культура мовлення). Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 91–92).			
102-П	Розмальовування друкованої букви Д . Письмо елементів рядкової букви д . Письмо рядкової букви д . Звукові схеми. Мовна гра ««Збери» слова». Списування з друкованого тексту.			
103-Ч	Закріплення вивченої букви д . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Снігова королева» та за текстом І. Шевчук. Мовні та мовленнєві ігри. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 92–93)			
104-П	Письмо елементів великої букви Д . Письмо великої букви Д . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Снігова королева» та за текстом І. Шевчук. Списування з друкованого тексту.			
105	<i>Робота з дитячою книжкою. Ти — друг. Ти — подруга. Розкриття теми «Дружба» в художніх творах.</i>			
106-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [з], [з'] , вивчення букв З, з . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами—назвами намальованих предметів у «віночку».			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	Омоніми (без уживання термінів). Читання тексту з малюнками, криптограмою. Формування аудіативних умінь за віршем Л. Вознюк. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 94–95).			
107-П	Розмальовування друкованої букви з . Письмо елементів рядкової букви з під лічбу. Письмо рядкової букв з . Звуковий аналіз слів. Буквенний диктант. Списування з друкованого тексту.			
108-Ч	Закріплення вивченої букви з . Читання тексту з малюнками. Мовні ігри: анаграма, заміна малюнків словами. Розвиток мовлення за текстом П. Короля. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 96–97).			
109-П	Письмо елементів великої букви з під лічбу. Письмо великої букви з . Розвиток мовлення за текстом П. Короля. Мовні ігри «Анаграма», «Частина від цілого». Списування з друкованого тексту.			
110-Ч	Вивчення букви ь (знак м'якшення). Читання слів, які вказують на роль ь . Звуко-буквені співставлення. Мовні та мовленнєві ігри «Криптограма», «Збір» складів у слова». Розвиток мовлення за малюнком (с. 98).			
111-Ч	Розмальовування друкованої букви ь . Письмо букви ь . Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
112	Урок розвитку зв'язного мовлення. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханої казки			
113-Ч	Закріплення вивченої букви ь (знак м'якшення). Розвиток мовлення за малюнками до казки «Дюймовочка» і тексту на с. 100. Читання тексту з малюнками, робота з таблицями слів, утворення прислів'я з окремих слів.			
114-П	Письмо букви ь . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Дюймовочка». Мовна гра «Збери» слово».Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
115-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [б], вивчення букв Б, б . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами намальованих предметів у «віночку». Формування аудіативних умінь за текстом Ж. Вовк-Черемуш. Мовні та мовленнєві ігри «Криптограма», «Лабіринт». Диференційований підхід у формуванні умінь читання (с. 103–104).			
116-П	Розмальовування друкованої букви Б . Письмо рядкової букви б під лічбу. Звуковий аналіз слова. Мовна гра: «Анаграмма». Буквеній диктант. Списування з друкованого тексту.			
117-Ч	Закріплення вивченої букви б . Мовні та мовленнєві ігри «Криптограма», «Складання прислів'я із розгублених слів», «Вибір виробів з хліба, у назві яких є буква б». Розвиток мовлення за текстом М. Князевич Диференційований підхід у формуванні умінь читання (с. 105–106)			
118-П	Письмо великої букви Б під лічбу. Розвиток мовлення за текстом М. Князевич Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту. Мої навчальні досягнення.			
119	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Книжка допоможе зрозуміти, що таке добро, зло. Ти — добрий. Ти — добра. Казка «Снігова королева»			
120-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [г], вивчення букв Г, г . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами намальованих предметів у «віночку». Диференційований підхід у формуванні умінь читання з використанням вірша О. Кротюк (с. 4–5).			
121-П	Розмальовування друкованої букви Г . Робота з предметними малюнками. Письмо рядкової букви г під лічбу. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
122-Ч	Закріплення вивченої букви г . Розвиток мовлення з використанням малюнків до казки «Ходить гарбуз по городу» та тексту Ол. Кукуєвицької. Мовні ігри «Лабіринт», «Читання тексту з доповненням потрібних слів». Театралізація тексту Ол. Кукуєвицької (с. 6–7).			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
123-П	Письмо великої букви Г під лічбу. Розвиток мовлення з використанням малюнків до казки «Ходить гарбуз по городу» та тексту Ол. Кукуєвицької. Мовна гра «Анаграма». Списування з друкованого тексту.			
124-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [г] , вивчення букви Г, г . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів у «віночку». Формування аудіативних умінь за текстом Ж. Вовк-Черемущ. Диференційований підхід у формуванні вміння читання (с. 8–9).			
125-П	Розмальовування друкованої букви Г . Письмо елементів рядкової букв г під лічбу. Робота з предметними малюнками. Мовна гра «Кросворд». Буквеній диктант. Списування з друкованого тексту.			
126	Урок розвитку зв'язного мовлення. Зима-біло-сніжка. Зима надворі. Зима в поезії.			
127-Ч	Закріплення вивченої букви г . Розвиток мовлення за текстом за Л. Ворониної. Диференційований підхід у формуванні вміння читати (с. 10–11). Мовні ігри.			
128-П	Письмо елементів великої букви г під лічбу. Розвиток мовлення за текстом Л. Ворониною. Складовий аналіз слова. Буквеній диктант. Списування з друкованого тексту.			
129-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [ч] , вивчення букв Ч, ч . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за текстом віршів І. Січовика та Г. Демченко. Поняття омоніми без вживання терміну.			
130-П	Розмальовування друкованої букви. Письмо елементів рядкової букви ч під лічбу. Звуковий аналіз слова. Мовна гра «Анаграма». Буквеній диктант. Списування з друкованого тексту.			
131-Ч	Закріплення вивченої букви ч . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Лисичка і журавель», та текстом Е. Заржицької. Диферен-			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	ційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 14–15). Закріплення правопису великої букви.			
132-П	Письмо елементів великої букви ч під лічбу. Розвиток мовлення за малюнками до казки «Лисичка та журавель». Мовна гра «Кросворд». Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
133	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Якими можуть бути персонажі твору? Який ти? Ти – хоробрий. Ти – хоробра. Повторити ланцюжок тем дитячих книжок; формувати в дітей уміння характеризувати персонажів твору за їхніми вчинками; розширити набір рис: хороший друг, добрий, хоробрий.			
134-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [й], вивчення букв Й, й . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за віршем Л. Вірьовки та за малюнком (с.17).			
135-П	Розмальовування друкованої букви Й . Письмо елементів рядкової букви й під лічбу. Складовий аналіз слів. Буквеній диктант. Списування з друкованого тексту.			
136-Ч	Закріплення вивченої букви й . Робота з променевими таблицями. Антоніми (без уживання термінів). Театралізація міні – пєси за С. Козловим (с. 18–19).			
137-П	Письмо елементів великої букви й під лічбу. Письмо великої букви Й . Антоніми (без уживання термінів). Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
138-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [х], вивчення букв Х, х . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами намальованих предметів у «віночку». Розвиток критичного мислення за віршем і текстом Ф. Кунас (с. 20–21).			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
139-П	Розмальовування друкованої букви Х . Письмо елементів рядкової букви х під лічбу. Розвиток критичного мислення за віршем та текстом Ф. Кунас. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
140	Урок розвитку зв'язного мовлення. Театралізація казки «Лисичка та журавель».			
141-Ч	Закріплення вивченої букви х . Розвиток мовлення за ілюстративним матеріалом до казки «Котигорошко» та тексту М. Пономаренко. Мовні ігри «Криптограма», «Загублений» склад, «Буква». Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 22–23).			
142-П	Письмо елементів великої букви х під лічбу. Розвиток мовлення за ілюстративним матеріалом до казки «Котигорошко». Мовні ігри «Анаграма», «Лабіринт». Списування з друкованого тексту.			
143-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [ж] , вивчення букв Ж, ж . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами намальованих предметів у «віночку». Формування аудіативних умінь за скоромовкою та казкою І. Зієдоніса. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання (с. 24–25).			
144-П	Розмальовування друкованої букви Ж . Письмо елементів рядкової букви ж під лічбу. Звуко-складовий аналіз слів. Мовна гра «Кросворд». Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
145-Ч	Закріплення вивченої букви ж . Мовні ігри «Ребуси», «Відшукай слово у слові». Робота зі скоромовкою. Театралізація тексту за М. і Т. Прохаськами (с. 26–27).			
146-П	Письмо елементів великої букви Ж під лічбу. Розвиток мовлення за твором М. і Т. Прохаськів. Складовий аналіз слова. Мовна гра ««Збери» слово». Списування з друкованого тексту.			
147	<i>Робота з дитячою книжкою. Ти — працюючий. Ти — працююча. Казка «Котигорошко».</i>			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
148-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [ш], вивчення букв Ш, ш . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами намальованих предметів у «віночку». Формування аудіативних умінь за віршем (с. 29). Диференційований підхід у формуванні умінь читання.			
149-П	Розмальовування друкованої букви Ш . Письмо елементів рядкової букви ш під лічбу. Складові схеми слів. Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
150-Ч	Закріплення вивченої букви ш . Розвиток мовлення за малюнками до казки «Івасик-Телесик». Мовна гра «Криптограма», Формування аудіативних умінь за віршем Т. Шевченка. Диференційований підхід у формуванні умінь читання з використанням тексту О. Іваненко (с. 30–31).			
151-П	Письмо елементів великої букви ш під лічбу. Розвиток мовлення за малюнками до казки «Івасик-Телесик». Співставлення звукових схем зі словами намальованих предметів. Списування з друкованого тексту. Мої навчальні досягнення. Весняні свята України.			
152-Ч	Вивчення букви ї та ії звукових значень [йі]. Формування аудіативних умінь з використанням скоромовки та вірша Л. Біленької. Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами намальованих предметів у «віночку».			
153-П	Розмальовування друкованої букви Ї . Звукові значення букви ї . Письмо рядкової букви ї . Списування з друкованого тексту.			
154	Урок розвитку зв'язного мовлення. Переказування прослуханого тексту за запитаннями. Навчати учнів запам'ятовувати зміст, розуміти вчинки персонажів твору, передбачати розгортання подій, правильно відтворювати прочитане.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
155-Ч	Закріплення вивченої букви ї . Формування аудіативних умінь за змістом вірша М. Познанської. Мовні ігри «Криптограма», «Ребуси», «Утворення слів». Диференційований підхід у формуванні вмінь читати (с. 38–39).			
156-П	Письмо великої букви ї . Аналітико-синтетичні вправи. Формування аудіативних умінь за змістом вірша М. Познанської. Мовна гра «Утвори нові слова». Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
157-Ч	Вивчення букви я та її звукових значень [йа] , [а] після м'якого приголосного. Звуко-буквені зіставлення. Формування аудіативних умінь за віршем Г. Фальковича. Розвиток мовлення за змістом малюнків пори року. Формування вмінь читання слова з буквою я .			
158-П	Розмальовування друкованої букви Я . Письмо елементів рядкової букви я під лічбу. Робота з предметними малюнками. Мовна гра «Утвори нові слова». Буквеній та словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
159-Ч	Закріплення вивченої букви я . Розвиток мовлення за змістом малюнків до казки «Як їжачок і заєць наввипередки бігали». Робота над загадкою. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання з використанням тексту Л. Ніцой (с. 42–43).			
160-П	Письмо елементів великої букви Я під лічбу. Розвиток мовлення з використанням тексту Л. Ніцой Мовна гра «Кросворд». Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
161	<i>Робота з дитячою книжкою.</i> Ти — слухняний. Ти — слухняна. Вчинки персонажів твору. Характерні риси персонажів твору. Слухняний — неслухняний: добре це чи погано. Навчати сприймати зміст твору, визначати вчинки персонажів, характеризувати, усвідомлювати свої вчинки та прагнути до хорошого. На основі прочитаних текстів у «Букварі».			
162-Ч	Вивчення букви ю та її звукових значень [йю] , [у] після м'якого приголосного. Звуко-буквені			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
	зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за текстом Т. Петровської (с. 44–45).			
163-П	Розмальовування друкованої букви Ю . Письмо елементів рядкової букви ю під лічбу. Формування аудіативних умінь за текстом Т. Петровської. Мовна гра «Утвори нові слова». Списування з друкованого тексту.			
164-Ч	Закріплення вивченої букви ю . Мовні ігри «Криптограма», «Збери слово». Робота зі скоромовкою. Диференційований підхід у формуванні вмінь читання на основі тексту В. Герланц.			
165-П	Письмо елементів великої букви ю під лічбу. Письмо великої букви ю . Розвиток мовлення на основі тексту В. Герланц. Мовна гра «Утвори нові слова». Омоніми. Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
166-Ч	Вивчення букви є та її звукових значень [йє] , [е] після м'якого приголосного. Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за віршем А. Камінчука та віршем Т. Шевченка.			
167-П	Розмальовування друкованої букви Є . Письмо елементів рядкової букви є під лічбу. Письмо рядкової букви є . Зіставлення звукової схеми слова зі словами–назвами намальованих предметів. Буквений та словниковий диктанти. Списування з друкованого тексту.			
168	Урок розвитку зв'язного мовлення. Театралізація казки «Як їжачок і заєць наввипередки бігали».			
169-Ч	Закріплення вивчення букви є . Розвиток мовлення за змістом малюнків до казки «Дві білки», і текстом Л. Ніцой. Мовні ігри «“Збери” слова», «З'єднай схему зі словом». Диференційований підхід у формуванні вмінь читання.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
170-П	Письмо елементів великої букви є під лічбу. Розвиток мовлення на основі тексту Л. Ніцой. Мовні ігри «Кросворд». Аналітико-синтетичні вправи. Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
171-Ч	Закріплення вміння вимовляти звуки [ц] , [ц'] , вивчення букви ц . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за змістом коломийки (с. 52–53).			
172-П	Розмальовування друкованої букви Ц . Робота з предметними малюнками. Письмо елементів рядкової букви ц під лічбу. Письмо рядкової букви ц . Мовна гра «Кросворд». Списування з друкованого тексту.			
173-Ч	Закріплення вивчення букви ц . Мовні ігри «Доповнення речень», «“Збери” прислів'я», «з'єднай схему з відповідним предметом». Диференційований підхід у формуванні умінь читання за текстом Л. Ніцой (с. 54–55).			
174-П	Письмо елементів великої букви Ц під лічбу. Письмо великої букви ц . Логіко-мовленнєві ігри «Групування предметів», «Кросворд». Списування з друкованого тексту (с. 55).			
175	Робота з дитячою книжкою. Ти — чесний. Ти — чесна. Вчинки, за якими можна назвати персонажа твору і людину чесною чи нечесною. Навчати учнів оцінювати вчинки персонажів творів, які читали в «Букварі».			
176-Ч	Вивчення букви щ та її звукових значень [ш] , [ч] . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за віршем Л. Вознюк і скоромовкою. (с. 56–57)			
177-П	Розмальовування друкованої букви Щ . Письмо елементів рядкової букви щ під лічбу. Письмо рядкової букви щ . Формування аудіативних умінь за віршем Л. Вознюк і скоромовкою. Зіставлення звукової схеми слова з словами–назвами намальованих предметів. Списування з друкованого тексту.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
178-Ч	Закріплення вивчення букви щ . Розвиток мовлення за народною закличкою, малюнком. Театралізація міні –п'єси за Л. Ніцой (с. 58–59).			
179-П	Письмо елементів великої букви щ під лічбу. Письмо великої букви щ . Аналітико-синтетичні вправи. Кросворд. Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
180-Ч	Закріплення вміння вимовляти звук [Ф] , вивчення букви ф . Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування аудіативних умінь за віршем Г. Чубач. Формування вмінь читання слова з буквою ф .			
181-П	Розмальовування друкованої букви Ф . Письмо елементів рядкової букви ф під лічбу. Формування аудіативних умінь за віршем Г. Чубач. Кросворд. Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
182	Урок розвитку зв'язного мовлення. Театралізація казки «Дві білки».			
183-П	Письмо елементів великої букви Ф під лічбу. Письмо великої букви Ф . Мовна гра «Пошукова таблиця». Словниковий диктант. Списування з друкованого тексту.			
184-Ч	Практичне ознайомлення зі звуком [дж] , букво-сполученням, яке його позначає. Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування вмінь читання слова з буквосполученням дж . Формування аудіативних умінь за текстом В. Чухлібом (с. 64–65).			
185-П	Розмальовування друкованих букв ДЖ . Письмо слів із буквосполученням дж . Словникові диктанти. Списування з друкованого тексту. Формування аудіативних умінь за текстом В. Чухліба.			

Урок	Зміст програмового матеріалу	Рік	Дата	Примітки
186-Ч	Практичне ознайомлення зі звуками [дз], [дз'], буквосполученням, яке його позначає. Звуко-буквені зіставлення. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами–назвами предметів, які намальовані у «віночку». Формування вмій читання слова з буквосполученням дз. Формування умій читання за текстом О. Іваненко (с. 66–67).			
187-П	Розмальовування друкованих букв ДЗ . Письмо слів із буквосполученням дз . Словникові диктанти. Списування з друкованого тексту.			
188-Ч	Апостроф. Формування вмій читання слова з апострофом. Аналітико-синтетичні види роботи зі словами-назвами предметів, які намальовані у «віночку» (с. 68–69).			
189-П	Письмо слів з апострофом. Мовні ігри «Утвори нові слова». Списування з друкованого тексту. Апостроф. Формування вмій читання слова з апострофом. Мовні ігри: «Збери слово», «Ребуси». Формування умій читати за текстом з польського гумору (с. 70–71).			
<i>Післябукварний період.</i>				

До навчально–дидактичного комплексу з вивчення української мови в першому класі (*авт. М. Захарійчук*) входить новий «Буквар» (у 2-х частинах), зошити з друкованою основою(у 2-х частинах), «Українська мова» (посібник на інтегрованій основі читання–письмо), «Я умію, можу: працюю самостійно» (посібник для самостійної роботи першокласника), «Методика роботи за «Букварем» (книжка для вчителя онлайн-посібник).

Навчальний зміст підручника «Буквар» (у 2-х частинах) розроблений відповідно до Закону України «Про освіту»; Державного стандарту початкової освіти; Освітньої програми мовно–літературної галузі (програма колективу авторів під керівництвом *Савченко О.Я.*) і спрямований на реалізацію компетентнісного підходу в навчальному процесі молодшого школяра, а також на розвиток його мовленнєвої креативності.

Діяльнісна основа підручника підпорядкована принципам дитиноцентрованості, природовідповідності, науковості, доступності, логічної послідовності та має потенціал для формування в учнів наскрізних умінь, предметних і ключових компетентностей

Інтегрований зміст підручника — цілісна система усних видів мовленнєвої діяльності (слухання–розуміння, говоріння, читання вголос і мовчки, робота з дитячою книжкою, письмові види роботи), які взаємопов’язані в цільовому, змістовому, процесуальному й результативно-прогностичному аспектах.

Навчальний зміст «Букваря» передбачає:

- формування чеснот і цінностей, які є пріоритетними у світі (тексти, вірші, усна народна творчість);
- розвиток предметних і ключових компетентностей;
- розвиток культури спілкування (діалоги, тексти, малюнки);
- розвиток креативного мислення, уваги, уяви, пам’яті (мовні, мовленнєві, інтелектуальні ігри, лабіринти, криптограми, анаграми, ребуси, тексти з малюнки, тощо);
- диференційоване навчання (частина тексту для диференціації виділена іншим шрифтом, позначена блакитною рисою, а слова поділені на склади);
- часткову інтеграцію з іншими предметами;
- моніторинг навчальних досягнень учнів (4 питання після теми, матеріал після відповідної пори року, першого та другого семестру);
- роботу в парах, групах, самостійно;
- рефлексію.

Особливості навчального змісту підручника

Нове у навчальному змісті «Букваря».

Одним з основних принципів нової програми, а отже й добору навчального змісту «Букваря» є принцип природовідповідності.

Нове: Навчальний зміст підручника зорганізований за *сезонно – тематичним принципом*.

Кожна пора року (осінь, зима, весна, літо) на сторінках підручника відображена змістовим (вірші, оповідання, казки, загадки, прислів'я) та ілюстраційним (кольори, малюнки, предмети) наповненням. Зміст кожної пори року починається *закладками* «Осінні свята України», «Зимові свята України», «Весняні свята України», які в доступній змістовій та ілюстраційній формах ознайомлюють дітей з державними святами, виховують почуття приналежності до національної культури. Зміст цих розворотів дає змогу вчителю використовувати *метод проектів* і організувати роботу учнів для досягнення спільної мети, співпрацю з іншими особами, розвивати активність дитини в житті класу й школи. Результатом цього проекту може бути презентація колективної (спільний концерт, вистава, щедрування, відвідини людей похилого віку, класна святкова газета, виставка малюнків, плакатів тощо) та індивідуальної роботи (виготовлення іграшок, вітальних листівок, вивчення віршів, колядок, написання листів тощо).

Нова програма з української мови для 1 класу свідчить про широкі можливості для часткової та повної інтеграції з навчальним змістом інших предметів, зокрема, з природознавством, народознавством, громадянською освітою, дисциплінами мистецтва. Такі нестандартні уроки дають можливість учителеві разом з учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, домогтися формування міцних, усвідомлених, цілісних знань.

Відповідно до освітньої програми, учитель має здійснювати «спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання його, що розпочинається з перших днів навчання дитини вшколі та триває постійно».

Нове: у «Букварі» пропонуємо *матеріал для моніторингу навчального поступу* учнів під рубрикою – «*Мої навчальні досягнення. Я умію, можу*».

Цей матеріал містить вивчені букви, склади, слова з ними, а також фрагменти текстів, які діти слухали – читали. У доступній, переважно

ігровій формі, учні виконують відповідні завдання з вивченими мовними одиницями. Таку роботу пропонуємо для проведення підсумкового вербального оцінювання на певному етапі, зокрема після завершення відповідної пори року (осінь, зима, весна), що допоможе вчителю відстежувати особистісний розвиток дітей та хід опанування навчальним досвідом як основою набуття відповідних компетентностей.

Як зазначено в «Методичних рекомендаціях щодо формульованого оцінювання учнів 1 класу» (Листи МОН від 18.05.2018 № 2.2-1250 та від 21.05.2018 № 2.2-1255) «Вимоги до очікуваних результатів навчання та компетентностей учнів початкової освіти» використовують для:

- організації постійного спостереження за навчальним поступом;
- обговорення навчального поступу з батьками або особами, які їх замінюють;
- формульованого (поточного) та завершального (підсумкового) оцінювання».

Формульоване оцінювання передбачає відстеження особистісного розвитку учнів і хід набуття ними навчального досвіду й компетентностей.

Використання формульованого оцінювання дає змогу відстежувати особистісний поступ дітей, хід опанування ними навчального матеріалу та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію особистості.

У процесі організації контрольної-оцінювальної діяльності необхідно враховувати *спостереження за навчальним поступом учнів*.

Формульоване оцінювання оцінює *процес навчання* учнів, а не *результат*.

Як зазначено в «Методичних рекомендаціях...», «для оцінювання навчального поступу учнів пропонується чотирирівнева система:

- має значні успіхи;
- демонструє помітний прогрес;
- досягає результату з допомогою вчителя;
- потребує значної уваги й допомоги.

У контексті підготовки матеріалів для спостереження за навчальним поступом учнів і здійснення формульованого оцінювання процесу навчання, варто звернути увагу не тільки на завдання у «Букварі», які ми подаємо після кожної вивченої букви, а й на такі самі матеріали в «Зошиті». З метою забезпечення якості проведення моніторингу навчального поступу учнів, пропонуємо додаток до «Букваря» «Я умію, можу. Працюю самостійно». Зміст додатку передбачає доступні завдання, які співзвучні із завданнями, запропонованими для формульованого оцінювання МОН (*див.* «Методичні рекоменда-

ції щодо формувального оцінювання учнів 1 класу. Свідоцтво досягнень»), а саме:

- знає всі літери абетки, читає з відповідною інтонацією та розуміє зміст простих коротких текстів;
- висловлює власне ставлення до прочитаного;
- називає та розбірливо пише всі рукописні малі й великі літери алфавіту;
- списує слова й речення з друкованого й рукописного тексту;
- пише прості короткі висловлювання, переписує, пише з пам'яті, під диктування слова (у яких написання збігається зі звучанням), речення з 3–4 слів.

Завдання змістової лінії «Читаємо», зокрема — «формування в учнів уміння опрацьовувати різні тексти, дитячі книжки», а також до лінії «Досліджуємо медіа» зобов'язують учителя добирати відповідний зміст.

Нове: під рубрикою «Нехай тобі почитають» пропонуємо малюнки до українських народних казок, а також до творів відомих зарубіжних авторів, які можна прочитати, обговорити з дітьми.

Такий вид роботи сприятиме розвитку інтересу до читання дитячих книжок, уміння їх вибирати, самостійно читати, а також сприятиме формуванню позитивного емоційно-ціннісного ставлення до дитячої книжки. З урахуванням вікових особливостей першокласників, залучення дитячої літератури, мультфільмів, музики, живопису, сприятиме емоційному розвитку особистості дітей, формуванню їхнього креативного мовлення та мислення.

Звертаємо увагу вчителів на те, що роботу з дитячою книжкою ми пропонуємо раз у два тижні. Тому зміст таких уроків можна використовувати і для уроків розвитку усного мовлення дитини.

У Державному стандарті початкової загальної освіти, освітній програмі заявлено: *навчальна діяльність учителя спрямовується на формування системи морально-етичних цінностей (основні риси та чесноти, які визнані пріоритетними в усьому світі).*

Нове: навчальний зміст «Букваря» включає систему різножанрових художніх текстів сучасних українських письменників, а також відомих класиків зарубіжжя, спрямованих на формування відповідних чеснот і якостей дітей.

Героями кожного тексту є діти — однолітки, звірята, які своєю поведінкою, учинками, словами, порадами сприятимуть формуванню основних рис і чеснот (патріотизму, толерантності, співчуття, спра-

ведливості, чесності та ін.), набуттю емоційно-чуттєвого досвіду, допомагатимуть моделювати свою власну поведінку в подібній ситуації.

З метою розкриття ролі сім'ї, важливості батьківської підтримки, взаєморозуміння й взаємоповаги, які ґрунтуються на співчутті, співпереживанні, любові та ласці, пропонуємо систему сучасних оповідок і казок (Н. Гербіш, Л. Ніцой, М. Князевич, Л. Ра, Я. Гоян, В. Гринько та ін.). Велику увагу приділено вихованню поваги й любові до бабусь і дідусів (святкування Дня бабусь і дідусів, тексти Е. Заржицької, М. Пономаренко, М.і Т. Прохаськів та ін.).

У «Букварі» пропонуємо *аудіозапис (відповідний QR-код)* цих текстів, які теж можна прочитати.

Одним із завдань змістової лінії «Читаємо» є таке: діти «театралізують, імпровізують з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо; беруть участь у виставі, використовують доречно голос і міміку, жести, рухи; розповідають, про що вистава».

Нове: у навчальний зміст уведено *міні-н'єси*.

Такий формат роботи уможливілює творче прочитування текстів (розігрування в особах з дотриманням вербального та невербального мовлення героїв для передавання емоцій та настрою), фантазування, придумування або ж Заміну закінчення (початку) тексту. Ілюстративне зображення кожного героя допоможе дітям правильно читати відповідні репліки. Не секрет, що учні люблять читати тексти в особах, отже, такий вид читання є великою мотиваційною складовою цього процесу.

Творчому прочитуванню текстів сприятиме введення в навчальний зміст «Букваря» під рубрикою «Старі казки на новий лад» таких казок, як «Різдва на рукавичка» І. Малковича, «Великодні пригоди Жовтої шапочки».

Діяльнісний підхід у доборі навчального змісту передбачає, що діти в процесі навчання повинні не просто отримати знання, а навчитися здійснювати власну діяльність, набути особистого досвіду. Саме тому ми відмовилися від традиційних колонок слів на сторінках «Букваря».

Нове: уведено активні види читання, які сприятимуть домінуванню діяльнісних результатів: *учні спостерігають, аналізують, моделюють, трансформують, опановують – отримують результат діяльності*.

Пропонуємо різні схеми, лабіринти, «розгублені» склади та слова, пазли, тексти з малюнками, криптограми, анаграми, ребуси тощо. Достатню кількість складів, буквосполучень, традиційних колонок

слів, які мають спільне злиття [Ш Г] [Ш'Г] і підібрані з урахуванням прийому нарощування слова, ми пропонуємо в посібнику «Я умію, можу: працюю самостійно». Такий підхід не тільки формує читацькі вміння, а й допомагає самостійно працювати, створює ситуацію успіху в цій діяльності. Як відомо, одним із принципів **особистісно зорієнтованого** навчального змісту є **принцип мінімаксу**, який полягає в тому, що кожна дитина повинна мати можливість засвоїти матеріал на максимальному для неї рівні, або ж мінімальному, що для її можливостей це може бути максимальним. Навчальний зміст «Букваря» забезпечує реалізацію вказаного принципу та пропонує відповідний матеріал.

Нове: частина тексту, який призначений для аудіювання, виділена іншим шрифтом, позначена блакитною рисою, а слова поділені на склади (перший семестр).

Такий підхід щодо використання текстів забезпечує диференційоване навчання. З метою формування вміння висловлювати власну думку, логічно обґрунтовувати свою позицію, пропонуємо відповідний матеріал для читання–слухання; методичний апарат, який передбачає відповідні завдання (*вислови власну думку; як вчинив би ти; чи погоджуєшся ти з думкою героя, вибери відповідні завдання, порівняй, тощо*), а також матеріал для мовних, мовленнєвих, інтелектуальних ігор; яскравий ілюстративний матеріал, для додаткової інформації з відповідної теми.

Навчальний зміст «Букваря», відповідно до зазначених мети й завдань спрямований на реалізацію завдань змістових ліній програми: **«Взаємодіємо усно»**, **«Читаємо»**, **«Взаємодіємо письмово»**, **«Досліджуємо мовні явища»**, **«Досліджуємо медіа»**.

1. Взаємодіємо усно.

Формуванню вмінь слухати та розуміти усне мовлення, аналізувати й інтерпретувати його, розвивати монологічне й діалогічне мовлення слугуватиме навчальний зміст підручника, зорганізований за тематичним підходом. На початковому етапі цієї роботи пропонуємо найбільш доступні для розуміння дитини теми, а саме:

1. Знайомимось: я і моя родина;
 - 1.2. Я допомагаю своїй родині;
 - 1.3. В гості до бабусі й дідуся;
2. Ми — школярі;
 - 2.1. Моя школа;
 - 2.2. Дорога до школи;

3. Мій день;
- 3.1. Моє дозвілля;
- 3.2. Вихідні з батьками, друзями;
4. Сонячна країна — моя Україна;
- 4.1. Мої права та обов'язки;
- 4.2. Україна і світ.

До кожної теми пропонуємо дві підтеми, які дають учителю простір для власного планування роботи та добору відповідних матеріалів. Саме це є особливістю добору тем для слухання на початковому етапі. Кожну тему супроводжує підібраний та вміщений у «Букварі» короткий уривок художнього твору (вірш, оповідання, казка, загадка), а також ілюстративний матеріал: пазли, предметні і сюжетні малюнки, світлини. Ілюстративний матеріал — пазли вміщує багато сучасних світлин (дітей, дорослих, сімей, спільного відпочинку разом, праці в полі, саду, взаємодопомоги; школи, шкільного приладдя, дороги до школи; держави та зв'язку України з найбільш відомими для дітей іншими країнами, про які знають діти, тощо) сприятиме формуванню предметних і ключових компетентностей.

Ураховуючи те, що вміння слухати — розуміти взяті за основу всіх видів мовленнєвої діяльності, а також те, що необхідно нарощувати обсяги лексичного запасу дитини, на сторінках «Букваря» пропонуємо систему різножанрових художніх текстів сучасних українських письменників, а також відомих класиків зарубіжжя. Серед різноманіття жанрів художніх творів чільне місце посідають міні-п'єси, що є однією з особливостей добору матеріалів для аудіювання.

Пропонуємо на сторінках підручника А зв'язні діалогічні висловлювання на визначену тему (купуємо хлібобулочні вироби, сік, в аптеці, у театрі, у музеї, що читаємо, як переходимо дорогу, знайомимось із новими словами, де знайти додаткову інформацію тощо), що сприятиме формуванню комунікативних компетентностей, удосконаленню мовлення, збагаченню й активізації словникового запасу дітей, упорядкування граматичного ладу мовлення школярів, розвитку вмінь культури спілкування.

Реалізації завдань змістової лінії «Взаємодіємо усно» сприятимуть ілюстративні матеріали підручника: добірки світлин, малюнки, які відображають зміст тексту, малюнки із «секретом» (що «зайве», що художник «забув» намалювати, що не так, як у тексті, порівняй, що змінилося на малюнках, якби малюнки вміли «говорити», фарби, калюжі, камінці, хмарки «розказують»; кульки, листочки, сніжинки, бурульки «пропонують» прочитати тощо). Такі види ілюстративного матеріалу та завдання щодо його використання, є свідченням діяльнісно-особистісного підходу в підручнику.

2. Читаємо

З метою реалізації завдань змістової лінії «Читаємо» навчальний зміст підручника містить: вірші, народні й літературні казки, оповідання відомих сучасних дитячих письменників, класиків зарубіжжя, міні-п'єси, тексти з малюнками, графічні й інформаційні тексти, загадки, прислів'я.

Формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні різні тексти, дитячі книжки, висловлювати власне ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду; уміння аналізувати інформацію, думки інших, оцінювати їх, висловлювати власні думки й судження; робити логічні висновки; проводити самооцінку. З цією метою пропонуємо відповідний матеріал для читання–слухання; методичний апарат, який передбачає відповідні завдання (вислов власну думку; як вчинив би ти; чи погоджуєшся ти з думкою героя, вибери відповідні завдання, порівняй тощо); матеріал для мовних, мовленнєвих, інтелектуальних ігор; яскравий ілюстративний матеріал, для додаткової інформації з відповідної теми.

Наведені зразки заставок після кожної пори року, а також окремі тексти та ілюстрації є яскравим свідченням про чітко виражений українознавчий компонент, що містить інформацію про звичаї та традиції українського народу, виховання любові до рідного краю.

На вивчення однієї букви відводимо два уроки. Буква уроку супроводжується її різними емоційно забарвленими образами, які викликатимуть у дітей відповідні асоціації та створюватимуть позитивне ставлення до матеріалу, що вивчається. Біля кожної букви пропонуємо рубрику: «Бачу — А, а. Чую — [а]». Саме ця рубрика сприятиме усвідомленню понять «звук–буква».

Кожен розворот «Букваря» містить матеріал, призначений для виконання аналітико-синтетичних дій зі звуками мовлення, формування вмінь читати, вивчення простих орфограм української мови, а також матеріал, зорієнтований на формування навички читання й літературного розвитку першокласників, здійснення диференційованого підходу до учнів із різним рівнем підготовки до навчання читання.

Ми частково відійшли від традиційних прийомів формування вмінь читати (склади, складові таблиці, колонки слів), натомість пропонуємо різні схеми, лабіринти, «розгублені» склади та слова, «пазли», тексти з малюнками, криптограми, анаграми, ребуси, що є особливістю підручника. Саме такий матеріал забезпечує реалізацію завдань діяльнісно-особистісного навчання.

Пропонуємо матеріал спрямований на формування комунікативної компетентності: діалоги, читання в ролях, сюжетно-рольові ігри, а

також тематичні уроки «У магазині», «У театрі», «На екскурсії», «Купуємо овочі (фрукти, соки, хлібобулочні вироби)», «В гості до бабусі» сприятимуть формуванню соціокультурних компетентностей.

Мета освітньої програми передбачає «оволодіння ключовими та предметними компетентностями та наскрізними вміннями, необхідними життєвими й соціальними навичками, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві...».

Навчальний зміст підручника забезпечує реалізацію завдань змістової лінії «**Досліджуємо мовні явища**» і спрямований на формування предметних компетентностей, а саме:

лексичних (достатня кількість слів для активізації та поповнення словникового запасу дітей, запропоновані мовленнєві ситуації, ілюстративний матеріал сприятиме адекватному використанню лексем, засвоєнню близьких й протилежних за значенням слів; слів, які мають кілька значень, тематичні групи слів, правильно вживати образні вирази, приказки, прислів'я, загадки); *фонетичних* (пропонуємо вправи, які сприятимуть формуванню фонематичного слуху, що дає змогу диференціювати фонем; правильної вимови всіх звуків української мови, ознайомленню з немовними й мовними звуками; голосними, приголосними; приголосними твердими, м'якими, глухими, дзвінкими; з умовними позначеннями звуків; злиттям звуків, складом, наголосом; здійсненню звуко-буквених співставлень; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо);

- *діамонологічних* (запропоновані доступні різножанрові літературні твори для сприймання, розуміння зв'язного тексту, уміння відповідати на запитання й звертатися із запитаннями, творчо прочитувати текст, висловлювати власні думки щодо почутого, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати усні розповіді на задану тему);

- *комунікативних* (комплексне застосування мовних і немовних засобів із метою комунікації, спілкування в конкретних соціально- побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування);

- *художньо-мовленнєвих* (сприймання, розуміння й відтворення змісту запропонованих художніх творів у різних іграх і театралізованих дійствах, що супроводжуються образним мовленням різножанрових художніх слів).

Навчальний зміст підручника вможливило формування *каліграфічних* компетентностей (зразки рукописного шрифту літер, слів, речень сприятимуть формуванню вмінь правильно писати великі та малі літери української абетки, поєднувати букви за типами поєднань (верхнє, середнє, нижнє); виконувати звуко-буквені співставлення;

• *орфографічних* (достатня кількість запропонованих схем речень і самі речення, слів із відповідними орфограмами дає змогу вчителю формувати орфографічні вміння та свідоме засвоєння елементарних правописних правил, що є завданнями змістової лінії **«Взаємодіємо письмово»**).

На сторінках «Букваря» пропонуємо малюнки та зміст листівок, листів, телеграм, дитячих журналів, енциклопедій, додаткових джерел пошуку відповідної інформації, sms-повідомлення, фотоколажів, що забезпечує реалізацію завдань змістової лінії **«Досліджуємо медіа»**.

Українознавче наповнення змісту підручника відображене в окремих темах, в усній народній творчості, а саме: загадках — 12, скоромовках — 9, прислів'ях — 10, мирилках — 2, дитячих народних піснях — 5, закличках — 2, лічилках — 2, піснях-іграх — 1, щедрівках — 2; колядках — 1; українських народних казках — 12; зарубіжних казках — 4; старих казках на новий лад — 2.

Пропонуємо уривки творів (А. Григорука, В. Сосюри, В. Гринька, Н. Гуменюка, В. Сухомлинського, Й. Струцюка, Л. Українки, І. Франка, Т. Шевченка, І. Малковича та ін.); в ілюстративному матеріалі українських страв (вареники, пундики, борщ, калачі); народних музичних інструментів (трембіта, сопілка); національного одягу (вишиванка, кептарик, гердан); рослинного світу (калина, верба, чорнобривці, соняшник), в описах традицій та звичаїв українського народу (День незалежності України, День козацтва, День матері, колядки, щедрівки, зустріч весни та багато іншого матеріалу).

Методика роботи за новим «Букварем»

Структура методики

зміст	методи	форми	види
Світлини	Звуковий аналітико-синтетичний	Ігрова	Індивідуальна
Малюнки		Усна	Колективна
Матеріал для читання	Метод цілого слова	Писемна	Парна
Ігровий матеріал	Ігровий	Мануальна	Малі групи
Матеріал для розвитку креативного мислення	Метод проєктів		Групи з лідером
Матеріал для розвитку креативного мислення	Метод інтеграції		
Методичний апарат			

Здійснимо аналіз основних *аспектів методики* роботи за новим «Букварем».

Протягом добукварного періоду учні оволодівають звуковою системою української мови. Спочатку діти ознайомлюються з немовними звуками й вчаться розрізняти мовні й немовні звуки. Ілюстративний зміст добукварної частини «Букваря» вможливує ознайомлення насамперед із немовними звуками. З цією метою на розвороті «Букваря» пропонуються предметні малюнки, які допоможуть дітям усвідомити сутність немовних звуків. Розуміння сутності мовних звуків підсилюється малюнками, на яких діти вимовляють голосні, приголосні звуки. Пропонуємо також малюнки, які ознайомлюють дітей з мовою жестів.

На цьому етапі першокласники ознайомлюються з артикуляцією всіх звуків української мови, а тому, формуючи вміння звукового аналізу, слова доцільно підбирати такі, у яких предметом аналізування будуть рідковживані звуки [ц], [г], [ф], [х]. Звукове значення літер *я, ю, є, ї, щ, дж, дз* краще розкривати в букварний період. Доречним у цей період є систематичне використання **приймів звукового аналізу**, які сприятимуть формуванню фонетичного слуху, а отже, усвідомленому сприйманню звука в слові. Найпоширенішими прийомами звукового аналізу є:

- виокремлення звука зі слова підкресленим промовлянням, наприклад: *М-М-МАК, С-С-СОН*;
- виокремлення звука за допомогою сили голосу, наприклад: *ма-К!!, мо-ро-З!!*;
- виокремлення звука подовженим промовлянням, наприклад: *м-А-А-к, к-О-О-за*;
- упізнання й виокремлення звука в скоромовках, авторських віршах;
- виокремлення звука через його описування та ін.

Доцільними є вправи на самостійний добір слів із запропонованими звуками, ігри «Упіймайте звук», «Додай звук, утвори нове слово», «Зміни звук, щоб утворилося нове слово» та ін. Згадані ігри стосуються звукового синтезу, які трапляються не тільки в добукварний, а й у букварний період, тоді, коли звукові вправи синтетичного характеру доцільно поєднувати з буквеними.

Одним із **завдань** добукварного періоду є формування в першокласників **орфоенічних умінь**. Ці ввідпрацьовуються переважно завдяки наслідуванню вимови звуків учителем. Спосіб утворення звуків — важкозрозумілий процес для шестиліток. Тому вчителю доцільно чітко описувати артикуляцію кожного звука й надавати можливість дитині спостерігати за цим процесом. Це дасть змогу навчити учнів не тільки чути звук, а й характеризувати його. Спостерігаючи за місцем і способом творення звуків, учні зможуть характеризувати, зіставляти звукові пари, групи звуків за місцем і способом творення. Важли-

во ознайомити учнів з основними мовленнєвими органами: губи, зуби, язик (кінчик язика, широка частина язика, середина і задня частина), тверде піднебіння, а також практично ознайомити зі струменем повітря (подуй собі на долоньку, що ти відчуєш?). Набуті артикулятивні вміння використовуватимуться букварному періоді, під час вивчення відповідної букви.

У добукварний період у першокласників формуються початкові вміння здійснювати різні види **мовного аналізу**, а саме: звуко-складовий, звуковий, синтаксичний (виділяти речення з мовного потоку, визначати кількість слів у реченні, початок і закінчення речення, будувати графічні моделі). Побудова графічних моделей (речення, слова, склади, звуки, звукові моделі слів) є найважливішими вміннями, якими мають оволодіти першокласники наприкінці вивчення добукварного періоду. На сторінках «Букваря» розроблена **система звуко-складових моделей** слів, а саме: моделювання злиття двох звуків [— •], односкладових слів з одним приголосним звуком [• — •], односкладових слів з одним приголосним м'яким [= • —], двоскладових слів із твердими приголосними [— • — •], двоскладових слів із м'яким приголосним [= • — •], двоскладових слів із м'яким приголосним [= • — •].

Одним із найважливіших об'єктів уваги в роботі вчителя за «Букварем» має бути **слово**. Особливість словникової роботи полягає в тому, що ця робота проводиться в чотирьох напрямках:

- збагачення словника, тобто засвоєння тих нових слів, яких школярі раніше не знали, нових значень слів;
- уточнення словника, тобто поглиблення розуміння вже відомих слів, з'ясування їхніх відтінків, різниці між синонімами, добір антонімів, аналізування багатозначності слова;
- активізація словника, тобто залучення в мову кожного учня якомога ширшого кола слів, введення їх у речення, засвоєння словосполучень, доречність їхнього вживання в тому чи іншому тексті;
- усунення нелітературних слів, які, молодші школярі інколи вживають, виправлення хибних наголосів, вимови.

Усі ці чотири напрями роботи тісно пов'язані.

Навчальний зміст «Букваря» уміщує слова, які можуть бути незрозумілими для учнів. Збагаченню мовлення учнів цими словами, тлумаченню й уточненню їхніх значень сприятимуть різноманітні прийоми, а саме:

- використання тлумачних словників;
- показ предметів;
- добір слів із протилежним значенням.

Лексичне значення більшості слів, які трапляються на тому чи іншому уроці, подаються в розробках уроків («Книжка для вчителя»).

Збагачення й активізація словника кожної дитини відбуваються на всіх уроках добукварного періоду. Джерелами поповнення словника учнів є: світлини, сюжетні, предметні ілюстрації, уміщені на розворотах «Букваря», тексти для читання, слово вчителя тощо.

Активізації словника кожної дитини сприяють різноманітні вправи, серед яких чільне місце посідають словниково-логічні, спрямовані не тільки на розвиток мовлення, а й на мислення учнів, на усвідомлення логічного ряду предметів за спільними (різними — «вилучи «зайве») ознаками.

Як зазначалося, лексичний склад «Букваря» істить іменники, прикметники, дієслова та інші частини мови.

Зміст «Букваря» спрямований на ознайомлення учнів зі словами—назвами предметів, ознаками, діями, а також на формування вмінь співвідносити слово й зображення відповідного предмета, дії, ознаки. Основою формування вмінь першокласників будувати зв'язні висловлювання є речення. Робота з реченням здійснюється в таких напрямках: складіть речення за поданими схемами і малюнками, утворіть речення із запропонованих слів, запишіть відповідні схеми до речень відповідною схемою, підпишіть малюнок. У роботі з реченням учителю необхідно звертати увагу на інтонації та розділові знаки наприкінці речення.

Букварний період

Основним завданням букварного періоду є вивчення всіх букв української абетки, формування вмінь читати, розвиток мовлення першокласників.

Літери в «Букварі» розміщені відповідно до частоти їх використання. Вивчення букви здійснюється на основі закріплення звуків, які вона позначає, оскільки в добукварний період учні ознайомилися з усіма звуками української мови.

На вивчення кожної букви відведено **два уроки**. На першому уроці учні вивчають літеру, а на другому — закріплюють вивчене. Розміщений на сторінках «Букваря» матеріал є водночас алгоритмом подачі й закріпленням букви.

Зліва на зеленій плашці подається буква. Як було сказано, уперше в «Букварі» пропонуємо «веселі» букви, структура яких нагадує дитині до чого подібна буква, як її можна зобразити, побачити в природі тощо. Саме такі букви пропонуємо розмалювати на уроках письма, а вчитель може допомогти дітям зробити букву з пластиліну, паперу, тощо. Під буквами розміщено вказівку на те, що звуки чуємо, букви бачимо: «Бачу — А, а. Чую — [а]».

На цій же сторінці пропонуються предметні малюнки, у назві яких є звук [у]. Під предметними малюнками записані звукові схеми слів.

Алгоритм подачі букви:

- виділення звуку зі слова–назви намальованого предмета;
- вимова й характеристика звуку;
- позначення звуку буквою;
- аналіз структури друкованої букви;
- визначення місця букви в алфавіті;
- читання злиття;
- читання злиття приголосного (односкладове слово);
- читання слів, речень.

Розворот «Букваря» вміщує: букви (друковані й рукописні), предметні малюнки, у яких є буква уроку, променеві таблиці, тексти з малюнками, мовні, мовленнєві, інтелектуальні ігри, загадки, скоромовки, мирилки, вірші, тексти для слухання–розуміння, а також для диференційованого навчання.

Сюжетні малюнки до тексту, світлини відповідають темі уроку. Предметні малюнки, у словах–назвах яких є звук буква, що вивчаються, зібрані у «віночок».

Колонки слів, які підібрані з урахуванням прийому нарощування слова, що дітям дає змогу прочитати наступне слово з опорою на злиття та на попереднє слово, пропонуємо внавчальному посібнику «Я умію, можу, працюю самостійно». Цей матеріал охоплює тільки ті слова, що діти, які не вміють читати, зможуть прочитати, оскільки незнайомих літер у словах немає. Такий підхід формує вміння працювати самостійно, читацькі вміння, створює ситуацію успіху в цій діяльності.

Коло читання для учнів, які читають, становлять твори усної народної та літературної творчості: загадки, прислів'я, скоромовки, казки, вірші, оповідання. Тематика творів відображає естетичні, загальнолюдські цінності.

Окремо варто зупинитися на методиці роботи з міні-п'єсами, які ми пропонуємо для **театралізації**. Такий вид роботи у форматі «Букваря» пропонується вперше. Разом із тим, саме він не тільки формує вміння читати, передавати голосом, інтонацією, жестами настрій героя, а водночас є великим мотиваційним важелем у процесі формування відповідних умінь. Адже, не секрет, що діти люблять читати в особах, а коли вони ще й намальовані, то бажання озвучити їхні слова збільшується.

Театралізація текстів вимагає від учителя відповідної підготовчої роботи, до якої належить:

- попередження учнів про такий вид роботи;
- підготовка відповідних атрибутів (музики, костюмів, шапочок, аксесуарів героїв);
- підготовка декорацій до казки (якщо є така можливість);

- підготовка до читання двох або більше учнів, які будуть задіяні в міні-п'єсі;
- підготовка запрошень для гостей (такими можуть бути батьки, учні інших класів).

Максимум уваги варто приділити роботі зі словом, фразами, відтворити звуконаслідування, репліки персонажів за зразком (промовити тихо чи голосніше, голосно; виразити почуття — захоплення, радість, стурбованість; наміри, прохання).

Міні-п'єси допоможуть дитині усвідомити значення темпу мовлення відповідного героя, його сили голосу, тембру, тону — тобто риторичних аспектів читання твору, сприятимуть формуванню діалогових компетентностей.

Такі уроки — **це нестандартні уроки**. Саме на таких уроках учитель проявляє свою творчість, винахідливість, педагогічну майстерність.

Зважаючи на те, що не всі діти зможуть бути акторами, учителю варто залучити дітей 2–3 класів, щоб показати зразок такого читання, або ж підготувати окремих дітей 3 класу. Такі вистави учитель може показати в інших класах, за межами школи, на батьківських зборах тощо.

Звертаємо увагу на зміст рубрики «**Нехай тобі почитають**». У цій рубриці є українські народні казки, відомі зарубіжні казки. Добираючи цей матеріал, ми звертали увагу на те, щоб за мотивами цих казок були створені мультфільми. Читання, перегляд та театралізацію цих творів ми пропонуємо не тільки на уроках навчання грамоти, а й на уроках роботи з дитячою книжкою та на уроках розвитку зв'язного мовлення. Адже, театралізація — це той вид діяльності, який найкраще допомагає дітям зрозуміти слова, жести, міміку, темп і характер героя.

На сторінках підручника пропонуємо види текстів, які спрямовані на формування критичного мислення. Як відомо, **критичне мислення** — це складний процес, у який обов'язково має бути залучена певна інформація для аналізу. Аналізувати й оцінювати інформацію, висловлювання (власні чи чужі), припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання, потрібно навчати ставити запитання з метою отримання точнішої інформації або її перевірки, формулювати надійні вірогідні судження. У процесі такої роботи вчитель повинен дати змогу дітям висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань, приймати обґрунтовані рішення.

Роль учителя в цьому процесі — це позиція вдумливого помічника, який скеровує самостійну пізнавальну діяльність дітей та стимулює активність. Наприклад: на с. 20 (частина 2) пропонуємо текст з

ілюстрацією до нього, а також а кож відповідь, яку дитина має підтвердити або спростувати.

Перше речення тексту має відповідь: так. Чому така відповідь? Що є свідченням цього? Доведи свою думку.

Завдання вчителя — не передавати учням власне розуміння певної інформації, а надати допомогу в розширенні та реструктуризації вже набутих знань під впливом отриманої нової інформації. Учитель має з повагою ставитися до різноманітних думок, давати дітям можливість висловитися, навести власні аргументи.

Післябукварний період

Післябукварний період забезпечений навчальним посібником — зошитом «Українською мовою» (авт. М. Захарійчук). Навчальний зміст посібника зінтегрований з навчальним змістом уроків читання. Уроки читання та української мови об'єднані однією темою, містять тексти для слухання—аудіювання, читання, театралізації, розвитку усного та писемного мовлення, вправи з посиленням орфографічним навантаженням, творчі завдання, мовні та мовленнєві ігри.

КОНСПЕКТИ УРОКІВ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ 1 КЛАС

ДОБУКВАРНИЙ ТА БУКВАРНИЙ ПЕРІОДИ.

ДОБУКВАРНИЙ ПЕРІОД

Тема. Розвиток зв'язного мовлення на тему «Знайомимося: я і моя родина». Формування аудіативних умінь за змістом тексту В. Гринька. Практичне ознайомлення зі словом. Умове позначення слова.

Мета. *розвивати* в школярів мовлення та мислення на відповідну тему, *формувати* в учнів уміння слухати, сприймати на слух текст; правильно інтонувати окличні речення з орієнтацією на розділовий знак; *дати* уявлення про слово, його умове позначення; *здійснювати* часткову інтеграцію з предметом «Я досліджую світ».

Обладнання: картки зі схемами слів; предметні малюнки, світлини сімей дітей.

ХІД УРОКУ

I. Вступне слово вчителя.

— Добрий день, діти. Я ваша учителька. Мене звати ...

Зараз ми познайомимося одне з одним. Спочатку ми познайомимося з дівчатами, а потім — з хлопцями. Я буду давати кожному з вас цей м'ячик, а ви будете називати своє ім'я (діти називають свої імена).

— Хто вас сьогодні привів до школи? У вас у всіх є своя родина. У когось вона велика, у когось мала й зовсім маленька. Родина для кожного з нас дуже багато означає, адже це наші найдорожчі люди. Вони турбуються про ваше здоров'я, спокій, життя. Члени родини — мама, тато, дідусі й бабусі, сестрички та братики — завжди потребують допомоги, турботи один про одного. Послухайте вірш про маму. Запам'ятайте слова, якими ми можемо називати маму.

1. Слухання — розуміння — аудіювання на змісті вірша В. Гринько

*Ще в колисці немовля
Слово «мама» вимовля.
Найдорожче в світі слово
Так звучить у рідній мові:
Мати, Матінка, Матуся,
Мама, Мамонька, Мамуся!
Називаю тебе я,
Рідна ненечко моя!*

В. Гринько

— Якими словами, окрім слова «мама», ти ще можеш називати свою матусю?

2. Розповіді дітей про свої родини.

3. Робота над розворотом «Букваря».

— Послухайте вірш про сім'ю й запам'ятайте тих, хто є членами родини.

4. Читання й аналіз вірша В. Гринько (с. 4–5).

5. Бесіда за змістом вірша В. Гринько.

— Хто є членами сім'ї? З якими почуттями розповідають про своїх рідних.

6. Фізкультхвилинка.

*Встало вранці ясне сонце,
Зазирнуло у віконце.
Ми до нього потяглися,
За промінчики взялися.
Будем дружно присідати,
Сонечко розвеселяти:
Встали — сіли, встали — сіли,
Бачите, як розвеселили.*

7. Робота над розворотом «Букваря» (с. 4–5).

Розгляд та обговорення світлин, на яких зображені родини (с. 5). Хто зображений на малюнках? Що роблять члени родин? Що збирають у саду? Як називають одним словом яблука, груші, сливи? Як називають одним словом картоплю, капусту, моркву? Які в них спільні ознаки?

— Назвіть фрукти, які намальовані під світлинами родин.

Отже — це фрукти. Усе, що нас оточує — це предмети, а кожен предмет має назву. Назву предмета ми передаємо **словом**.

8. Умовне позначення слова (с.5).

9. Логіко-мовленнева гра «Групуємо предмети» (фрукти, птахи).

10. Розгляд малюнків птахів: які птахи зображені на малюнках? Чому ми можемо сказати, що це сім'ї? Як називаємо дітей кожної сім'ї? (індичата, лелеченята, гусята).

III. Підсумок уроку.

— Кожного дня в школі ви будете навчатись і дізнаватись про щось нове. Сьогодні ви дізналися, що навколо нас є предмети, і кожен предмет має свою слово– назву. Ми познайомилися із вами ближче, кожен з вас розказав про свою родину. Про чії родини, окрім людей, ви дізналися з підручника?

— Я вам дякую за спілкування.

Тема. Розвиток зв'язного мовлення на тему «Знайомимось: я і моя родина». Малюнок родини. Правила користування письмовим приладдям. Ознайомлення із сіткою зошита з друкованою основою. Робочий рядок. Допоміжні лінії (верхня, нижня, похила). Правила користування зошитом, простим олівцем. Правила сидіння за партою. Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмалювання. Письмо коротких і довгих прямих із переходом через нижню рядкову.

Мета: *ознайомити* учнів із сіткою зошита з друкованою основою: з робочим рядком, допоміжними лініями, міжрядковими лініями; *вчити* правильно сидіти за партами; *провести* підготовчі види роботи до письма (обведення контурів малюнків); *створити* малюнок про свою родину.

Обладнання: картки умовного зображення слів, малюнків на групування предметів, плакат «Сиди правильно», простий олівець, кольорові олівці.

ХІД УРОКУ.

I. Повторення вивченого на уроці читання.

1. Слухання — аудіювання: вірш В. Остапчук «Сім'я».

Сім'я

*Одного разу в теплий вечір
Я виліз татові на плечі.
Порозважав матусю й брата,
А потім вирішив спитати:
«Скажи, матусю, ти і я,
Мій брат із татом — це сім'я?»
Матуся трішки помовчала,
А потім так мені сказала:
«Сім'я, синочку, ми тоді,
Коли ми разом, у гурті,
Коли є спільна в нас робота,
Й один про одного турбота
Коли плануєм відпочинок,
По подарунки йдемо на ринок,
Коли щасливі вже від того,
Що маємо один одного».*

В. Остапчук

2. Бесіда за змістом вірша В. Остапчук.

— Про кого йдеться у вірші? Хто запитує в мами що таке сім'я? Назвіть членів цієї родини. Що відповіла мама? Якою має бути родина?

3. Створення в зошиті малюнка «Моя сім'я».

4. Фізкультхвилинка

*Щось не хочеться сидіти
Треба трохи відпочити.
Руки вгору, руки вниз,
На сусіда подивись.
Усміхніться і на «раз»:
— За роботу, все гаразд!*

5. Формування умінь правильно тримати олівець під час письма.

- Олівець лежить на першій фаланзі середнього пальця. Ми його тримаємо двома пальцями: великим і вказівним, ледь відступивши.

- Підніміть вказівний палець — олівець має лежати на середньому пальці і триматися великим.

- Олівець проходить біля згину третього суглоба вказівного пальця, кінець направлений на праве плече.

6. Аналіз таблиці «Сиди правильно».

- Під час роботи (письма) треба сидіти рівно, не торкаючись грудьми столу, відстань від грудей до парти має дорівнювати ширині долоні.

- Голову не нахилий та не клади її на парту чи на руку. Відстань від очей до зошита перевір так: постав лікоть правої руки на парту, кінцем середнього пальця доторкнись до вуха.

- Плечі тримай рівно, на однаковій висоті.

- Ноги постав на підлогу. Ліву ногу можна трохи висунути вперед.

- Лікті обох рук тримай на парті.

Ознайомлення із сіткою робочого зошита, з робочим рядком.

— Розгляньте сторінку зошита. Що ви побачили? (*лінійки*).

— Чи всі лінійки однаково широкі? (*одні вузькі, другі — ширші*).

— У якому рядку написані короткі прямі палички? (*у вузькому*).

— Чи написано щось у широких рядках? (*ні*).

— Вузький рядок, тобто той, у якому ми пишемо, називається *робочим*. У робочому рядку є верхня та нижня робочі лінії. Під ним і над ним є по одному широкому рядку — це допоміжні рядки. (*Верхньої і нижньої робочої лінії*).

— А зараз ми будемо вчитися писати в робочому рядку, на верхніх і нижніх робочих лініях, утворюючи короткі та довгі горизонтальні лінії.

Горизонтальними називаються лінії, що проводяться зліва направо. (Вчитель демонструє на дошці).

- Підготовчі вправи до письма.

- Письмо в повітрі. Наведення контурів малюнків у зошитах із друкованою основою.

6. Письмо прямої короткої похилої.
7. Письмо довгих прямих із переходом через нижню рядкову.

III. Підсумок уроку.

Гра «Асоціативний кущ»

— Послухайте й доповніть словами–назвами тих, кого ми вважаємо своєю родиною: тато, сестричка...

— Вилучіть слова–назви тих, хто не входить до сім'ї: мама, тато, сусідка, сестричка, друг, бабуся, мамина подруга, дідусь, братик.

Тема. Розвиток зв'язного мовлення на тему «Я допомагаю своїй родині». Формування аудіативних умінь за змістом тексту Я. Гояна (с. 6), практичне ознайомлення зі складом. Умове позначення складу. Поділ слова на склади.

Мета. *формувати* уявлення про склад як артикуляційно-вимовну одиницю, ознайомити з поділом слів на склади (без збігу приголосних), розвивати фонематичний слух, мовлення учнів; *виховувати* бажання дотримуватися дружніх стосунків із членами родини, робити спільні справи, які здружують родину.

Обладнання: картки зі складоподілом слів, предмети й предметні малюнки.

ХІД УРОКУ.

I. Повторення вивченого.

1. Слухання–аудіювання української колискової пісні (у записі)

*Котику сіренький,
Котику біленький,
Котку волохатий,
Не ходи по хаті,
Не ходи по хаті,
Не буди дитяти.
Дитя буде спати,
Котик воркотати.
Ой на ката — воркота,
На дитину — дрімота.
А-а, а-а, а-а!*

2. Бесіда за змістом тексту пісні. (*Хто виконує колискову? Коли виконують таку пісню? Яким голосом треба співати колискову? Чому? Які колискові співали тобі?*).

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Оголошення теми уроку.

— Сьогодні ми продовжимо знайомитися з вашими родинами, а також ви розкажете, як ви допомагаєте про власні родини. Навчимося ділити слова на частинки, ідізнаємось як вони називаються. А зараз уважно послухайте вірш і скажіть, чи можна назвати дівчинку справжньою помічницею. Чому?

*Я у мамі помічниця.
Мамі я допоможу:
Складу книги на полиці,
Ляльку спати положу,
На столі поприбираю,
Квіти на вікні поллю.
Тільки трошки ще пограюсь.
Потім... Завтра все зроблю.*

Наталя Бутук

2. Підготовча бесіда до сприймання тексту Я. Гояна.

- Робота з малюнками (с. 6–7).

— Розгляньте малюнок. Подивіться, як художник зобразив родину. Як ви вважаєте, це дружня родина? Чому? Найзатишніша розмова за столом, коли збирається вся родина. Послухайте розповідь про родину хлопчика Лесика.

3. Слухання–аудіювання. Читання тексту Я. Гояна.

— Який настрій у членів сім'ї? Що може казати бабуся дідусеві? Що скажуть члени сім'ї один одному, коли пообідають? Хто допомагав мамі накривати стіл? Як діти повинні подякувати батькам? Як допомагаєш ти своїй родині?

4. Розгляд малюнків на с. 7. Розвиток мовлення за змістом намальованого. Хто що робить?

5. Фізхвилинка.

*Раз, два, три!
Раз, два, три!
Дули, дмухали вітри.
Дули, дмухали щосили
І горіхів натрусили.
Натрусили так багато,
Поспішаймо їх зібрати!
Раз, два, три!
Ловиш ти!*

6. Розгляд предметних малюнків. Поділ слів–назв намальованих предметів на склади.

—Кожне слово складається з частин. Щоб дізнатися скільки їх є в слові, потрібно підкласти вашу руку під підборіддя, не торкаючись його. Тепер вимовте слово «мама». Скільки разів торкнулося підборіддя вашої руки? (*Два*). Отже, у слові «мама» дві частини. Ці частини називаються **складами**. То скільки складів у слові «мама»?

Спостереження за вимовою слів *віл, віз, око, село, дім, бак, урок, діло, овоч* (визначення кількості складів у словах).

7. Робота з реченнями (с. 7).

III. Підсумок уроку.

Про кого ми читали на сьогоднішньому уроці? Що таке *склад*? Як визначити, скільки в слові складів?

Тема. Розвиток зв'язного мовлення на тему «Я допомагаю своїй родині». Правила користування письмовим приладдям. Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмальовування. Письмо короткої прямої із заокругленням унизу вправо, угорі вліво.

Мета. вчити учнів писати коротку пряму із заокругленням угорі та внизу, довгу пряму із переходом через нижню рядкову, виконувати складовий аналіз слів; працювати в групах; закріплювати навички орієнтування в сітці робочого зошита, правильної посадки за партою під час письма, тримання ручки та положення зошита.

Обладнання: плакат «Сиди рівно під час письма»; картки для письмової підготовчої вправи, робочий зошит.

ХІД УРОКУ

I. Повторення вивченого

1. Розгляд малюнків до тексту Я. Гояна. Розмальовування того, хто хвалив Лесика за допомогу.

2. Слухання—аудіювання тексту вірша.

*Стрепенула крилами пані лісова,
На нараду скликала мешканців Сова
Слухали професорку, притаївши дух,
І маленькі мешканці, й поле, ліс і луг.*

*— Як удома треба жити,
З технікою як дружити,
Безлад вчасно прибирати
І батькам допомагати.*

— Знаю точно, Ведмежата
Полюбляють довго спати,
А стрибуче Зайченя
Не вмивається щодня.

— Від пігулок в Бегемота
Увесь час болить животик.
Вам не стану набридати,
Ви ж про це повинні знати!..

С. Гарбуз

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Оголошення теми уроку.

Сьогодні ми будемо писати нові елементи: коротку пряму із заокругленням унизу вправо, угорі вліво. Спочатку ми наведемо контури малюнків на с. 5. Для того, щоб гарно писати ми маємо пам'ятати про правила правильної посадки під час письма. Повторимо їх.

- Під час роботи (письма) треба сидіти рівно, не торкаючись грудьми столу, відстань від грудей до парти має дорівнювати ширині долоні.

- Голову не нахилий та не клади її на парту чи на руку. Відстань від очей до зошита перевір так: постав лікоть правої руки на парту, середнім пальцем доторкнись до вуха.

- Плечі тримай рівно, на однаковій висоті.

- Ноги постав на підлогу. Ліву ногу можна трохи висунути вперед.

- Лікті обох рук тримай на парті.

2. Наведення контурів малюнків. Розмалювання предметів.

3. Фізхвилинка.

4. Письмо графічних елементів.

Алгоритм написання:

— Прямі похилі лінії ми писали під лічбу — раз. Прямі похилі із заокругленням ми пишемо під лічбу раз — і — тобто, коли ми ведемо лінію вниз, то я кажу — раз, угору — і (*тут і подалі вчитель самостійно веде лічбу під час письма учнів: на — раз — основні лінії, на — і — допоміжні лінії*).

5. Повторення назв ліній сітки робочого зошита: (*учитель показує лінії, учні їх називають, повторення рядкової, допоміжних, похилих, нижньої та верхньої рядкової*).

6. Письмо нових графічних елементів у повітрі під лічбу раз — і.

7. Письмо нових елементів у зошиті

III. Підсумок уроку.

Гра «Влови» односкладове слово»

Матеріал: око, дуб, сир, мама, липа, ананас, метелик, сіль.

Тема. Розвиток зв'язного мовлення на тему «У гості до бабусі й дідуса». Формування аудіативних умінь за змістом світлин. Немовні звуки, звуки мовлення, мова жестів. Голосні та приголосні. Умовне позначення звуків.

Мета: дати практичне уявлення дітям про звуки мовлення в зіставленні з немовними звуками; ознайомити з основними органами мовлення за малюнками дітей (підручником); організувати спостереження учнів за власним мовленням; розвивати артикуляційні вміння, фонематичний слух; формувати вміння моделювати звукові схеми слів; здійснювати часткову інтеграцію із змістом предмета «Я досліджую світ», «Мистецтво».

Обладнання: звукозапис голосів природи; шум двигуна автомобіля чи літака; будильник, шкільний дзвінок, ложка зі склянкою води, цупкий папір. Картки із зображенням звукових схем слів.

ХІД УРОКУ

I. Повторення вивченого.

— У вас у всіх є своя родина. У когось вона велика, у когось мала й зовсім маленька. (*Учитель опитує дітей про їхню родину*). Родина для кожного з нас дуже багато означає, адже це наші найдорожчі люди. Вони турбуються про ваше здоров'я, спокій, життя. Члени родини — мама, тато, дідусі й бабусі, сестрички та братики — завжди потребують допомоги, турботи один одного.

1. Слухання—аудіювання вірша «Бабуся і внук».

*Бабуся внука колисає,
А внук ніяк не засинає.
Розповіла вже всі казки,
І віршики, і приказки.
Стомилася, та все ж співає, —
А внук ніяк не засинає.
Аж враз в кімнаті тихо стало
Мабуть, уже заколисала...
Та ні, знов пісенька луна
Якась тонка і голосна.
Піду в кімнату подивлюся —
Щось наче голос не бабусі.
Зайшов — побачив я дива:
Бабуся спить, а внук співає!*

Грицько Бойко

Гра «Влови» односкладове слово».

Матеріал: сир, мир, літо, тато, бабуся, бук, куб, сон, сонце.

3. Фізхвилинка

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Оголошення нової теми.

— Сьогодні ми будемо вчитися слухати й чути звуки природи, а також будемо вимовляти звуки людського мовлення. Але спочатку поговоримо з вами про те, до кого ви їдете в гості. Розгорніть підручник і розгляньте світлини на с. 8. Хто на ній зображений? (*Аналіз кожної світлини окремо*).

*Зійдеться родина вся
На горбочку, де вербичка,
Виколав дідусь криничку.
Ой глибока ж та криничка,
Прохолодна в ній водичка.
Все дідусь Іван зробив:
І дашок там спорудив,
Й приладнав під ним вервечку,
Корбу, кухлик, відеречко,
Сад навколо посадив
З вишень, яблунь, груш і слив.
Ми приїдем до вербички,
До садочка і кринички.
До бабусі й дідуся
Зійдеться родина вся.*

Н. Бугай

2. Розповідь дітей про своїх бабусь і дідусів.

3. Робота над немовними звуками.

— Відтворіть, як сигналять машини. (*Ту-у-у*).

— Озвучте звук трактора, що рухається. (*Др-р-р*).

— Який звук лунає з неба, якщо там летить літак? (*У-у-у*).

4. Розгляд малюнків на с. 9: немовні звуки: звуки, коли вода тече з крана, будильника, труби.

Висновок: отже, усе те, що ми чуємо, — звуки. Щойно ви відтворили звуки машин, трактора, літака тощо. Це звуки, які ми чуємо. Люди не вимовляють їх, лише чують, від руху довколишніх предметів, тому ці звуки називають *немовними*. Наведіть приклади немовних звуків. (*Шум дощу, вітру, граду* тощо).

5. Робота над мовними звуками.

— Вимовте слово *мама*, поділіть його на склади. Скільки складів у слові? Повторіть той звук у слові, який я буду промовляти про-

тяжно: *м-а-а-ама*. (Звук [а]). Вимовте цей звук окремо. Подивіться, як я вимовляю цей звук. Широко відкрийте рот, кінчик язика притисніть до нижніх зубів. Видихніть струмінь повітря.

Ми з вами вимовили звук [а]. Це — мовний звук. *Мовні звуки* — це ті, які мовляться мовним апаратом, до якого входять зуби, губи, піднебіння, язик. Покладіть долоньку перед ротом, подуйте на долоньку. Що ви відчули? Це — струмінь повітря. Чи натрапляє струмінь повітря на перешкоду, коли ми вимовляємо звук [а]? (*Ні*). Вимовте звуки [о], [у], [и], [і], [е], зверніть увагу на наявність перешкод.

Отже, якщо при вимові звуків струмінь повітря не натрапляє на перешкоди, — це *голосні звуки*.

— Який перший звук у слові *мама*? (**[м]**). Спостерігайте, як я вимовляю цей звук. (*Учитель підкреслено промовляє звук [м]*). Я стискую губи й виштовхую струмінь повітря. Ви так само стисніть губи, напружте голосові зв'язки, виштовхніть струмінь повітря, додаючи голос.

— Чи натрапляє струмінь повітря на перешкоду? У вимові таких звуків існують різні перешкоди на шляху видихуваного повітря.

Отже, якщо при вимові звука струмінь повітря натрапляє на перешкоду, — такий звук називають *приголосним*.

Повторіть голосні звуки [о], [а], [у]. Що вам нагадує положення губ? (*Учитель показує кружечок*). Отже, усі голосні звуки будемо на письмі позначати кружечком і брати його у квадратні дужки, щоб знати, що це позначення голосного звука [•]. У кожного з вас і на дошці є фішки — картки з позначкою голосного звука. Ось я їх виставляю на набірному полотні. Запам'ятайте — кружечок позначає голосний звук.

А тепер вимовте звук [м]. Спостерігайте за положенням губ. Що це положення вам нагадує? (*Риску*). Отже, приголосні звуки будемо позначати рисою [—]. Я вимовляю два звуки разом — це злиття.

III. Підсумок уроку.

Гра «Покажіть, як...»

— Я буду читати вірші, а ви спробуйте вимовити ті звуки, які чуються від руху предметів.

Дує, дує вітер: «Ш-ш-ш-ш...» Дує, задуває: «Ш-ш-ш-ш...»

Жовтенькі листочки з дерева зриває:

«Ш-ш-ш-ш».

У годинника пісня така: «Тік-так, тік-так, тік-так!»

У пташки-синички така:

«Пік-пik, пік-пik, пік-пik!»

У поросятки така:

«Рюх-рюх! Рюх-рюх!» У їжачка така:

*«Плюх-плюх, плюх-плюх! Чу-чу-чу!
Я по морю швидко мчу.
Чу-чу-чу! Чу-чу-чу! Пісеньку співаю.
Чу-чу-чу! Чу-чу-чу! Всіх вас покатаю.»*

— Як називаються звуки, які не вимовляють люди? (*Немовні*).

Тема. Розвиток зв'язного мовлення на тему «У гості до бабусі й дідуся». Закріплення поняття «немовні звуки», «звуки мовлення», «мова жестів». Голосні та приголосні. Умове позначення звуків. Моделювання слів. Підготовчі види письма: обведення контурів малюнків, розмальовування. Письмо петлі з переходом через нижню рядкову.

Мета: закріпити вміння визначати мовні й немовні звуки, навчати писати петлі з переходом через нижню рядкову, орієнтуватися в сітці робочого зошита, правила посадки під час письма, здійснювати складовий та звуковий аналіз слів, працювати самостійно та колективно.

Обладнання: плакат «Сиди рівно під час письма»; картки зі схемами звукових моделей слів, малюнки для підготовчої письмової вправи.

ХІД УРОКУ

I. Повторення вивченого.

1. Слухання–аудіювання з віршем О. Роговенко «Встала раненько бабуся моя».

*Встала раненько бабуся моя.
Солодко спить ще велика сім'я.
Хутко смачненьких млинців напекла,
Теплого всім молочка принесла.*

*«Любі малята, швиденько вставайте,
Личко умийте і снідайте їдьте».
Біля бабусі я сяду близенько:
«Дякую, бабуцю моя солоденька!»*

*Завжди працює бабуся моя,
Любить бабуся вся наша сім'я.*

2. Робота з картками, на яких зображені звукові схеми слів (*добрає вчитель*).

лення про складоподіл; закріпити поняття «склад»; опрацювати значення слів *кренделик, гоноровий*.

Обладнання: картки з графічним зображенням речень, слів; предметні малюнки, слайди.

ХІД УРОКУ

I. Повторення вивченого матеріалу.

1. Робота із загадкою.

— Послухайте загадку, запишіть звукову схему слова-відгадки.

Не дерево, а з листочками, не сорочка, а зшита, не людина, а розказує, уму-розуму навчає. (*Книжка*).

2. Логік-мовленнєві вправи: групування предметів за спільними (різними) ознаками.

— Подивіться на ці предмети. (*Увчителя на столі фрукти й шкільне приладдя*). Згрупуйте їх у дві групи. Вимовте узагальнювальні слово, словосполучення.

А зараз будьте уважні. Я буду зачитувати назви предметів, які мають спільні ознаки, але серед них є «зайве», вимовте його: парта, стіл, диван, дошка; книжка, зошит, олівець, ложка; босоніжки, черевички, чоботи, спідничка.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Вступне слово вчителя. Оголошення теми уроку.

— Ми з вами вже познайомилися, ви знаєте один одного, знайшли нових друзів. У цьому нам допомогла наша школа. Ви стали школярами. У кожному місті й селі в нашій країні 1 Вересня школярі й школярки йдуть до школи.

Послухайте вірш про маленьку школярку-першокласницю.

*Наталочка-школярочка
Вже ростом немала.
Вона цієї осені
У перший клас пішла.
В дарунок першокласниці
Щасливий день приніс
І соковиті яблука,
І золото беріз.
Натусею пишалися
У пишному вбранні.
До неї все промінялось
У рідній стороні.
Вона йшла веселою
По райдужній землі*

Із нею привіталися

Курливі — журавлі.

М. Сингаївський

— Який подарунок приніс дівчинці день, коли вона пішла в школу?

Чому у вірші сказано про «золото беріз», земля названа «райдужною», а журавлі «курливими»? *Восени листочки в берези жовтого кольору, тобто кольору золота.* **«Райдуга»** — дугоподібна, різнобарвна смуга на небі, що з'являється після дощу; веселка. **«Райдужна земля»** — різнобарвна земля, адже восени дерева вкриваються різнокольоровими листочками, ще висять незібрані фрукти, жовтіють на городах великі гарбузи, квітують жоржини — червоні, білі, жовті; яскраві айстри й майори. Чудова українська осінь! І в цей час журавлі відлітають у теплі краї. Прощаючись, вони співають — курличуть. Тому їх називають «курливими-журавлями».

2. Бесіда з дітьми про підготовку дітей до школи.

Розкажіть, як ви готувалися до школи. Хто вас проводжав до школи? Хто чекав на вас після уроків?

3. Слухання—аудіювання за віршем О. Овчар (с. 10).

• Словникова робота

Кренделик — це виріб із тіста, формою схожий на вісімку.

Гоноровий — знатний, багатий.

• Слухання—розуміння вірша О. Овчар.

• Співставлення малюнка з віршем.

• Бесіда про шкільне приладдя.

— Сьогодні ми будемо вчитися вимовляти слова з м'якими приголосними звуками, моделювати їх, писати новий підготовчий елемент, який називається петля з переходом через верхню рядкову.

4. Ознайомлення з м'яким приголосним звуком.

— Вимовте слово *лис*.

— Вимовте перший звук у слові. (*[л]*).

— Який це звук? (*Приголосний*).

— Як ми позначаємо приголосні звуки?

— Вимовте перший звук у слові *ліс* (*[л']*). Чим різниться вимова цих звуків *[л]* і *[л']*? Коли ми вимовляємо звук *[л]*, то притискуємо кінець язика до передньої частини піднебіння, біля верхніх зубів. Вимовляючи звук *[л']*, ми притискуємо язик до піднебіння й вимовляємо цей звук м'яко. Отже, звук *[л']* — м'який приголосний звук. М'які приголосні звуки у звуковій схемі позначаємо [=].

5. Гра «Вігадай»

Сам у дерев'яній сорочці, носом по білому папері водить, букви, малюнки виводить. (*Олівець*).

Сумка на ремінцях, у ній складені зошити, книжки, пенал. (*Рюкзак*).

Довга коробочка футляр для зберігання ручок, олівців. (*Пенал*).

6. Ознайомлення учнів із поняттям «наголос».

— Вимовте слово *мама*. Який звук у слові *мама* я вимовляю голосніше? (*Учитель підкреслено промовляє перший звук [а]*). Звук, який вимовляємо голосніше, називаємо *наголошеним*. Це звук на письмі позначає знак, який називається *наголосом*. Той склад, у якому є наголошений звук, називається *наголошеним*. Наголос над складом ми будемо позначати маленькою рисою так, як це показано на сторінці «Букваря». (*Учитель показує на дошці*).

7. Робота з розворотом «Букваря».

- Поділ слів на склади.
- Бесіда про шкільні сніданки.

III. Підсумок уроку.

*Тато Слон для Слоненятка
Молока приніс горнятко.
Чималі сплативши гроші,
Взяв бананів цілий кошик.
На додаток тиріжки
І смачні до них вершки.
Вередує Слоненятко:
— Де ще молока горнятко?
Препоганий в мене ранок —
Бо малий я з'їв сніданок.*

С. Сібіта